

Titz, Karel

[Mínění Maxe Millauera]

In: Titz, Karel. *O původu jména Žižka*. Brno: Filosofická fakulta, 1924, pp. 17-18

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126443>

Access Date: 07. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

nebo proto, že *ž* před *k* ve výslovnosti zní trochu tvrději. Také ve slovech *sladký*, *kluzký* vyslovují se zvuky (die Schalle) *s* a *k* trochu tvrději a přece se píše podle etymologie *sladký* a *kluzký* a ne *slatký*, *kluský*; ovšem lze měkkou hlásku (Laut) *ž* před *k* těžce vysloviti, avšak dobře vycvičený český jazyk může tak dobře vysloviti *Žižka* jako *nůžky*, *zápražka*, *knížka*, *vižka* a více jiných slov, v nichž stojí *ž* před *k*.“

Výklad Dobrovského neměl úspěchu, neboť nepodával důvodu, proč by byl slavný *Jan Žižka z Trocnova* zván *Paličem* a proč by byla čeština pro ten pojem utvořila nové slovo, když měla pro něj stará slova *palič* a *žhář*, *žžáhač*. A uvažme i psychologický důvod, proč nebyla přijata tato etymologie Dobrovského. V tu chvíli právě *Pelcel* rehabilitoval, ať tak říme, *Žižku*: umožňoval, řekneme, i katolickým kněžím, aby ho mohli mít v úctě, a těch přece bylo mezi buditeli tolik! Právě *Pelcel* v uvedeném již „*Vorberichtu*“, jak upozornil na to *Hanuš* na str. 49: „... nesměl by Čech býti hrdým na rekovství svého *Žižky* nebo *Prokopa*? Ovšem byli to neblázi husité, ale věřili přece v Krista, ctili jeho svatou matku a sv. *Václava*; ba *Žižka* dával si denně v táboře čísti mši; mají tudíž v tom přednost před pohanskými hrdinami, jejichž činy bez ohledu na jejich pohanství vynášeny jsou až do nebes.“

Dobrovského etymologie zapadla tak dokonale, že r. 1911 nikdo neodporoval *Frintovi*, když tvrdil, že on první uvádí jméno *Žižka* ve vztah s kořenem *žeg*. Avšak ono místo na str. 242: „die Endsilbe *-ka* ist die Form eines Nennwortes, so wie in den Wörtern *Wladika*, *Wozka* und andern,“ ukazuje, jak *Dobrovský* znal ducha jazyka českého a jak bystře usuzoval; praví tu prostými slovy a formou dnes ne dost přesnou — podle tehdejšího stavu české filologie, již teprve on založil — totéž, co o 132 let později *Frinta* nevyčetil, ač se mohl poučiti z vědecké mluvnice české, a co bystře formuloval *Lang*, že se totiž příponou *-ka* tvoří nomina agentium, t. j. jména osob jednajících, a že by tedy slovo *Žižka*, kdyby bylo vůbec ve spojení s kořenem *žeg-*, musilo značiti *paliče*, nikoliv *jednookého* (komu bylo oko vyžehnuto), jak vykládá *Frinta*.

4.

Všimněme si práce *M. Millauera* „*Diplomatisch-historische Aufsätze über Johann Žižka von Trocnow*“ z r. 1824. *Palacký* napsal o ní polovarovně, polopochvalně (viz pozn. 379 k třetímu dílu *Dějin*, 4. vydání, otištěnou v 4. díle 4. vydání na str. 317): „*Zprávy o Žižkovi*, podané od *Max. Millauera* v knize *Diplomatisch-historische Aufsätze* atd., jsou

sice velmi nedostatečné, ale větším dílem z dobrých pramenů vzaté, takže vyjma některé maličkosti lze jest se na ně bezpečiti.“ Millauerova kniha začíná takto: „Ač Čechy na svého *Jana Žižku z Trocnova* a jeho ničící činnost mohou vzpomínati pořád jen v hlubokém zármutku, zůstává on přece v dějinách vlasti napříště mužem nezapomenutelným.“ Tomuto úvodu se nepodivíme, uvážíme-li, že to psal katolický kněz, doktor bohosloví a profesor pastorální theologie. Práce jeho o 64 str. 8^v má devět kapitol a čtyři listinné přílohy. V předmluvě konstatuje, které listiny dosud (do r. 1824) o *Žižkovi* byly známy. První kapitola mluví o *Žižkových* jménech, druhá o jeho stáří, třetí o jeho znacích (1. rodném, 2. válečném), čtvrtá o jeho chování před vypuknutím husitských nepokojů, pátá o jeho rodné krajině, šestá o jeho kajícím manifestu, sedmá o dni jeho úmrtí, osmá o jeho palcátu, devátá o jeho obrazech.

Z první kapitoly („Seine Nahmen“) se dovídáme, že mínění, jako by jméno *Žižka* znamenalo jednookého, vniklo i za hranice (do spisu G. B. von Schirach, Biographien der Deutschen, 3. díl, Vídeň 1788). „Že však jméno *Žižka* bylo jen jméno rodové čili rodinné, dokázal důkladně už Pelcel (Gesch. der Böhmen 1782, 1. díl, str. 315), neboť *Jan Žižka* měl toto jméno už na listině z r. 1378, tedy dávno před tím, než oslepl na jedno oko. Druhý dosud neznámý důkaz pro to záleží v tom, že několik osob, žijících v Čechách v téže době jako husitský vojevůdce, ale s ním nijak nespřízněných, mělo totéž jméno *Žižka*, avšak bez přídavku z Trocnova.“

V tomto poznání je veliký pokrok Millauerův proti dotavadním výkladům. Millauer uvádí m. j. dva *Žižky*: *Jana Žižku*, sládká z Budějovic, ježž zná z listiny z r. 1402, a *Jana Žižku* z Nového Města pražského z r. 1443.

Co dále M. uvádí, v tom ho sledovati nebudeme; připomeneme jen, že soudí, že se *Žižka* narodil r. 1354 a že ví, že i v novější době žijí šlechtické rodiny téhož jména (bez příbuzenství se *Žižkou*).

5.

Palacký v Popise na str. 68 zařadil jméno *Žižka* mezi jména osobní. Jungmann ve Slovníku praví, že se jméno *Žižka* v XIV. století častěji vyskytuje, jinak však ho nevykládá. Při tom zůstalo na dlouhá léta, avšak přece se, tušíme, cítila potřeba jméno *Žižka* vyložití.

A tu Václav Hanka r. 1854 v článku „Nové objasnění několika zastaralých jmen“ (Časopis Českého Musea 1854, str. 269) se pokusil